ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 18ης Ιανουαρίου 2007 *

Στην υπόθεση C-421/05,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, υποβληθείσα από το rechtbank van koophandel te Brussel (Βέλγιο) με απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Νοεμβρίου 2005, στο πλαίσιο της διαδικασίας

City Motors Groep NV

κατά

Citroën Belux NV

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, πρόεδρο τμήματος, J. N. Cunha Rodrigues και A. Ó Caoimh (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: L. A. Geelhoed
γραμματέας: J. Swedenborg, υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 26ης Οκτωβρίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η City Motors Groep NV, εκπροσωπούμενη από τους A. Tallon και Y. Lemense, advocaten,

— η Citroën Belux NV, εκπροσωπούμενη από τους J. Verbist και B. van de Walle de Ghelcke, advocaten,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους A. Bouquet και A. Whelan,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 6, του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1400/2002 της Επιτροπής, της 31ης Ιουλίου 2002, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας (ΕΕ L 203, σ. 30).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της City Motors Groep NV (στο εξής: CMG) και της Citroën Belux NV (στο εξής: Citroën) σχετικά με την εγκυρότητα της εκ μέρους της δεύτερης καταγγελίας της συμφωνίας που είχε συνάψει με την CMG για τη διανομή στο Βέλγιο αυτοκινήτων οχημάτων Citroën.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση

3 Το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΚ) 1475/95 της Επιτροπής, της 28ης Ιουνίου 1995, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου [81], παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες συμφωνιών διανομής, πωλήσεως και εξυπηρετήσεως μετά την πώληση αυτοκινήτων οχημάτων (ΕΕ L 145, σ. 25), προέβλεπε:

«Οι όροι απαλλαγής που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 [δεν θίγουν]:

[...]

— το δικαίωμα ενός μέρους [να καταγγείλει κατ' εξαίρεση] τη συμφωνία λόγω αθετήσεως από τον αντισυμβαλλόμενο των ουσιωδών υποχρεώσεών του.

Σε κάθε περίπτωση, οφείλουν, αν διαφωνούν, να αποδεχθούν σύστημα ταχέος διακανονισμού της αντιδικίας, όπως είναι η παραπομπή σε τρίτο εμπειρογνώμονα ή σε διαιτητή, υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος των μερών να προσφύγουν ενώπιον του αρμόδιου δικαστηρίου σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διατάξεις του εθνικού δικαίου.»

4 Ο κανονισμός 1475/95 αντικαταστάθηκε, από 1ης Οκτωβρίου 2002, από τον κανονισμό (ΕΚ) 1400/2002.

5 Σύμφωνα με την ένατη και ενδέκατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1400/2002:

«(9) Για να αποφευχθούν περιπτώσεις στις οποίες ο προμηθευτής καταγγέλλει μια συμφωνία επειδή ο διανομέας ή ο επισκευαστής εφαρμόζει ανταγωνιστικές πρακτικές, όπως ενεργητικές ή παθητικές πωλήσεις σε αλλοδαπούς καταναλωτές, διανομή περισσοτέρων σημάτων ή υπεργολαβία υπηρεσιών επισκευής ή συντήρησης, σε κάθε κοινοποίηση καταγγελίας πρέπει να αναφέρονται εγγράφως και με σαφήνεια οι λόγοι της καταγγελίας, οι οποίοι πρέπει να είναι αντικειμενικοί και διαφανείς. Επιπλέον, για να ενισχυθεί η ανεξαρτησία των διανομέων και επισκευαστών σε σχέση με τους προμηθευτές τους, πρέπει να προβλεφθούν ελάχιστες προειδοποιητικές προθεσμίες για τη μη ανανέωση των συμφωνιών ορισμένου χρόνου και για την καταγγελία των συμφωνιών αορίστου χρόνου.

[...]

(11) Για να διευκολυνθεί η ταχεία επίλυση κάθε ενδεχόμενης διαφοράς μεταξύ των μερών στη συμφωνία διανομής, η οποία διαφορετικά θα μπορούσε να παρεμποδίσει τον αποτελεσματικό ανταγωνισμό, πρέπει να τυγχάνουν απαλλαγής μόνον οι συμφωνίες που παρέχουν σε καθένα από τα μέρη το δικαίωμα να προσφεύγει σε ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα ή διαιτητή, ιδίως σε περίπτωση κοινοποιήσεως καταγγελίας της συμφωνίας.»

6 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 1400/2002, τιτλοφορούμενο «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει:

«Σύμφωνα με το άρθρο 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης και υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κανονισμού, το άρθρο 81, παράγραφος 1, της Συνθήκης δεν εφαρμόζεται στις κάθετες συμφωνίες, οι οποίες αφορούν τους όρους με τους οποίους τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να προμηθεύονται, να πωλούν ή να μεταπωλούν καινουργή αυτοκίνητα οχήματα, ανταλλακτικά αυτοκινήτων οχημάτων ή υπηρεσίες επισκευής και συντηρήσεως αυτοκινήτων οχημάτων.»

7 Το άρθρο 3, παράγραφοι 4 και 6, του κανονισμού 1400/2002, τιτλοφορούμενο «Γενικοί όροι», προβλέπει:

«4. Η απαλλαγή εφαρμόζεται υπό τον όρο ότι η κάθετη συμφωνία που συνάπτεται με διανομέα ή επισκευαστή προβλέπει ότι ένας προμηθευτής που επιθυμεί να κοινοποιήσει καταγγελία συμφωνίας πρέπει να αποστείλει την κοινοποίηση αυτή εγγράφως και να αναφέρει τους λεπτομερείς, αντικειμενικούς και διαφανείς λόγους που δικαιολογούν την καταγγελία της συμφωνίας, προκειμένου να αποφευχθούν περιπτώσεις στις οποίες ο προμηθευτής καταγγέλλει κάθετη συμφωνία με διανομέα ή επισκευαστή επειδή ο τελευταίος εφαρμόζει πρακτικές που δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περιορισμών βάσει του παρόντος κανονισμού.

[...]

6. Η απαλλαγή εφαρμόζεται υπό τον όρο ότι η κάθετη συμφωνία παρέχει σε καθένα από τα συμβαλλόμενα μέρη το δικαίωμα να παραπέμπει τις διαφορές που σχετίζονται με την εκπλήρωση των συμβατικών τους υποχρεώσεων σε ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα ή διαιτητή. Τέτοιες διαφορές μπορούν, μεταξύ άλλων, να αφορούν:

[...]

ζ) το κατά πόσον η λύση της συμφωνίας δικαιολογείται από τους λόγους που αναφέρονται στην κοινοποίηση.

Το δικαίωμα που αναφέρεται στην πρώτη περίοδο ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος κάθε αντισυμβαλλόμενου μέρους να προσφύγει στα εθνικά δικαστήρια.»

8 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 1400/2002, τιτλοφορούμενο «Περιορισμοί ιδιαίτερης σοβαρότητας», προβλέπει ότι η απαλλαγή δεν εφαρμόζεται επί καθέτων συμφωνιών, αντικείμενο των οποίων είναι οι απαριθμούμενοι στην εν λόγω διάταξη περιορισμοί.

9 Το άρθρο 5 του κανονισμού, τιτλοφορούμενο «Ειδικοί όροι», ορίζει ότι η απαλλαγή δεν εφαρμόζεται επί των υποχρεώσεων που απαριθμούνται με τη διάταξη αυτή και περιέχονται σε κάθετες συμφωνίες.

Η εθνική κανονιστική ρύθμιση

10 Κατά το άρθρο 1184 του βελγικού αστικού κώδικα:

«Η διαλυτική αίρεση εξυπονοείται πάντοτε στις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις σε περίπτωση κατά την οποία ο ένας από τους δύο συμβαλλομένους δεν τηρεί καθόλου τη δέσμευσή του.

Σε παρόμοια περίπτωση η σύμβαση δεν λύεται αυτοδικαίως. Ο συμβαλλόμενος έναντι του οποίου δεν τηρήθηκε η δέσμευση έχει τη δυνατότητα να επιλέξει την αναγκαστική εκτέλεση της συμβάσεως, εφόσον τούτο είναι εφικτό, ή να ζητήσει τη λύση της αιτούμενος και την καταβολή αποζημιώσεως.

Η λύση πρέπει να ζητηθεί ενδίκως, ενώ μπορεί να χορηγηθεί στον εναγόμενο προθεσμία ανάλογα με τις περιστάσεις.»

11 Πάντως, τα μέρη δύνανται, προβλέποντας απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας, να συμφωνήσουν αμοιβαίως τη μη εφαρμογή του άρθρου 1184 και να προβλέψουν υπό ποιες περιστάσεις η αθέτηση είναι αρκούντως σοβαρή ώστε να δικαιολογεί αυτοδικαίως την καταγγελία της συμβάσεως χωρίς την παρέμβαση δικαστή.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

12 Η CMG διανέμει από το 1992 στο Βέλγιο τα οχήματα Citroën δυνάμει συμβάσεων περί αποκλειστικής αντιπροσωπείας συναπτομένων με τη Citroën. Η τελευταία από τις συμβάσεις αυτές σχετικά με την πώληση καινουργών αυτοκινήτων οχημάτων συνήφθη στις 13 Μαΐου 2003 για αόριστο χρόνο και με ισχύ από 1ης Οκτωβρίου 2003 (στο εξής: σύμβαση περί αποκλειστικής αντιπροσωπείας).

13 Δυνάμει του άρθρου XVIII της συμβάσεως περί αποκλειστικής αντιπροσωπείας, η Citroën μπορεί να καταγγείλει πάραυτα αυτοδικαίως και χωρίς προηγούμενη όχληση, ιδίως «σε περίπτωση μεταπωλήσεως, κατά παράβαση των διατάξεων των άρθρων V και XIV-9ο, ενός ή περισσοτέρων αυτοκινήτων [Citroën] καινουργών ή ταξινομημένων από τουλάχιστον τριών μηνών και/ή ειδών εξοπλισμού ή εξαρτημάτων προς μεταπωλητή ο οποίος δεν είναι μέλος του επίσημου δικτύου διανομής της [Citroën], υπό την ιδιότητα του εγκεκριμένου μεταπωλητή και εγκατεστημένου στο έδαφος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή στην Ελβετία».

14 Εξάλλου, το άρθρο XXI της συμβάσεως περί αποκλειστικής αντιπροσωπείας ορίζει:

«[...] Σε περίπτωση αμφισβητήσεως σχετικά με την εκτέλεση της συμβάσεως και προκειμένου να επιτευχθεί φιλικός διακανονισμός, κάθε συμβαλλόμενος μπορεί να προσφύγει σε εμπειρογνώμονα, διοριζόμενο από τον πρόεδρο του tribunal de commerce [εμποροδικείο] των Βρυξελλών κατόπιν αιτήσεως του πλέον επιμελούς συμβαλλομένου.

Η ανωτέρω διάταξη δεν θίγει σε καμία περίπτωση το δικαίωμα αμφοτέρων των συμβαλλομένων να επιδιώξουν ενώπιον δικαστηρίου την εκτέλεση της συμβάσεως σε περίπτωση αμφισβητήσεως [...]»

15 Η Citroën κατήγγειλε τη σύμβαση περί αποκλειστικής αντιπροσωπείας την 1η Ιουνίου 2004, δυνάμει του άρθρου XVIII της συμβάσεως λόγω της εκ μέρους της CMG πωλήσεως αυτοκινήτων στην εταιρία Interlease NV.

16 Η CMG ενήγαγε τη Citroën ενώπιον του rechtbank van koophandel te Brussel (εμποροδικείο των Βρυξελλών) προκειμένου να της καταβληθεί αποζημίωση λόγω παράνομης πρόωρης λύσεως της συμβάσεως περί αποκλειστικής αντιπροσωπείας. Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζει, ιδίως, ότι η προβλεπόμενη με την εν λόγω σύμβαση απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας αντίκειται στον κανονισμό 1400/2002.

17 Αποφαινόμενος στο πλαίσιο των ασφαλιστικών μέτρων, ο πρόεδρος του ανωτέρω δικαστηρίου διέταξε τη Citroën, επί ποινή επιβολής χρηματικής ποινής, να διατηρήσει τις σχέσεις της με την CMG μέχρις ότου εκδοθεί απόφαση επί της ουσίας της διαφοράς. Η ασκηθείσα από τη Citroën κατά της εν λόγω διατάξεως προσφυγή ενώπιον του hof van beroep te Brussel (εφετείο των Βρυξελλών) απορρίφθηκε.

18 Επί της ουσίας, το αιτούν δικαστήριο, συντασσόμενο με το σκεπτικό του hof van beroep te Brussel, εκτιμά ότι το άρθρο 3, παράγραφος 6, στοιχείο ζ΄, του κανονισμού 1400/2002 έχει προφανώς την έννοια ότι η σύμβαση πρέπει να διατηρείται σε ισχύ εν αναμονή της επιλύσεως της διαφοράς. Εξ αυτού προκύπτει ότι απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας επιτρέπουσα την αποφυγή προηγούμενης παρεμβάσεως εμπειρογνώμονα, διαιτητή ή δικαστή δεν θεμελιώνεται νομοτύπως εφόσον συντρέχει μία από τις απαριθμούμενες στην παράγραφο 6 περιπτώσεις. Το άρθρο XVIII της συμβάσεως περί αποκλειστικής αντιπροσωπείας αντίκειται, επομένως, εκ πρώτης όψεως στον κανονισμό 1400/2002.

19 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το rechtbank van koophandel te Brussel ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 3, παράγραφος 6, του κανονισμού 1400/2002 [...] την έννοια ότι αποκλείει την πρόβλεψη απερίφραστης ρήτρας περί καταγγελίας σε σύμβαση αποκλειστικής αντιπροσωπείας αυτοκινήτων, στα πλαίσια της οποίας προτίθεται να εφαρμόσει την [προβλεπόμενη από το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού] απαλλαγή;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

20 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 3, παράγραφος 6, του κανονισμού 1400/2002 έχει την έννοια ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού απαλλαγή ανά κατηγορία δεν εφαρμόζεται επί των συμφωνιών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού και περιλαμβάνουν απερίφραστη ρήτρα καταγγελίας, όπως είναι η επίδικη στο πλαίσιο της κύριας δίκης, δυνάμει της οποίας ο προμηθευτής μπορεί να καταγγείλει αυτοδικαίως και χωρίς προειδοποίηση συμφωνία σε περίπτωση αθετήσεως εκ μέρους του διανομέα μιας των συμβατικών υποχρεώσεων, μνεία των οποίων κάνει η ρήτρα.

21 Κατά την CMG, τυχόν απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας πρέπει να θεωρείται ως στρεβλωτική του ανταγωνισμού καθόσον περιάγει τον μισθωτή σε θέση ισχύος περιορίζοντας την εξουσία εκτιμήσεως του εθνικού δικαστή σε περίπτωση διαφοράς. Συγκεκριμένα, ενώπιον παρόμοιας ρήτρας, ο επιληφθείς της διαφοράς δικαστής θα έπρεπε να περιορίζεται στον έλεγχο του αν πληρούνται οι προϋποθέσεις εφαρμογής της ρήτρας και αν η καταγγελία συνιστά κατάχρηση δικαιώματος. Ο περιοριστικός του ανταγωνισμού χαρακτήρας της ανωτέρω ρήτρας επιβεβαιώνεται επίσης από το γεγονός ότι, σε αντίθεση προς τον κανονισμό 1475/95, ο κανονισμός 1400/2002 δεν προβλέπει πλέον τη δυνατότητα κατ' εξαίρεση καταγγελίας λόγω αθετήσεως μιας των βασικών υποχρεώσεων εκ της συμβάσεως.

22 Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί εκ προοιμίου ότι, όπως υπογραμμίζει ορθά η Citroën, ούτε το άρθρο 4 ούτε το άρθρο 5 του κανονισμού 1400/2002, τα οποία προβλέπουν περιοριστικώς τους ιδιαίτερης σοβαρότητας περιορισμούς και ορισμένες ειδικές προϋποθέσεις που δεν επιτρέπουν την εφαρμογή της προβλεπόμενης από τον εν λόγω κανονισμό απαλλαγής ανά κατηγορία, μνημονεύουν τις απερίφραστες ρήτρες περί καταγγελίας.

23 Ασφαλώς, όπως τονίζει η CMG με τις γραπτές παρατηρήσεις της, σε αντίθεση προς το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 1475/95, ο κανονισμός 1400/2002 δεν αναφέρει πλέον ρητώς ότι οι προϋποθέσεις απαλλαγής ανά κατηγορία «δεν θίγουν

[...] το δικαίωμα ενός μέρους [να καταγγείλει κατ' εξαίρεση] τη συμφωνία λόγω αθετήσεως από τον αντισυμβαλλόμενο των ουσιωδών υποχρεώσεών του».

24 Πάντως, από τη σιωπή της διατάξεως δεν μπορεί να συναχθεί ότι απαγορεύονται του λοιπού, ως συνιστώσες περιορισμό του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, οι απερίφραστες ρήτρες περί καταγγελίας. Πράγματι, το άρθρο 5, παράγραφος 3, του κανονισμού 1475/95 ουδόλως είχε ως αντικείμενο να χορηγεί την απαλλαγή ανά κατηγορία σε ορισμένους περιορισμούς του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, αλλά προέβλεπε απλώς και μόνον δυνατότητα μη περιοριστική της συμβατικής ελευθερίας των συμβαλλομένων, όπως αυτή ασκείται στο πλαίσιο του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-125/05, Vulcan Silkeborg, μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 47).

25 Πάντως, με την απόφασή του περί παραπομπής, το rechtbank van koophandel te Brussel διερωτάται αν απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας αντίκειται, ως εκ του ότι επιτρέπει να παρακάμπτεται η προηγούμενη παρέμβαση ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα, διαιτητή ή δικαστή, στο άρθρο 3, παράγραφος 6, του κανονισμού 1400/2002. Η τήρηση της ανωτέρω διατάξεως απαιτεί προφανώς συμφωνία αποτελούσα αντικείμενο καταγγελίας να εξακολουθεί να ισχύει εν αναμονή της επιλύσεως της διαφοράς ως προς την εγκυρότητα της ανωτέρω καταγγελίας.

26 Πάντως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 6, του κανονισμού 1400/2002 δεν απαγορεύει καμία συμβατική ρήτρα, αλλά περιορίζεται να απαιτεί, ως προϋπόθεση εφαρμογής της απαλλαγής ανά κατηγορία, ότι η συμφωνία με διανομέα προβλέπει για κάθε συμβαλλόμενο το συμβατικό δικαίωμα παραπομπής σε ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα ή σε διαιτητή, χωρίς να θίγεται το δικαίωμά του προσφυγής στον εθνικό δικαστή, σε περίπτωση συμβατικής διαφοράς αφορώσας, ιδίως, σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη, στοιχείο ζ', το ερώτημα αν δικαιολογείται η καταγγελία της συμβάσεως από τους παρατιθέμενους με την προειδοποίηση λόγους.

27 Επομένως, για την τήρηση της ανωτέρω προϋποθέσεως εφαρμογής της απαλλαγής ανά κατηγορία αρκεί, δυνάμει του γράμματος του άρθρου 3, παράγραφος 6, του κανονισμού 1400/2002, καθώς και όπως προκύπτει από την ενδέκατη αιτιολογική σκέψη του, η εν λόγω συμφωνία να περιλαμβάνει ρήτρα προβλέπουσα παρόμοιο συμβατικό δικαίωμα. Δεδομένου ότι η απαρίθμηση των συμβατικών διαφορών με την ανωτέρω διάταξη δεν είναι περιοριστική, αυτό πρέπει να συμβαίνει και στην περίπτωση κατά την οποία η καταγγελία έλαβε χώρα με ή χωρίς προειδοποίηση. Αντιθέτως, τόσο η συγκεκριμένη διάταξη όσο και οποιαδήποτε άλλη του κανονισμού δεν απαιτούν, για την εφαρμογή της απαλλαγής ανά κατηγορία, η παρέμβαση του ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα, του διαιτητή ή του δικαστή να λαμβάνει χώρα πριν την καταγγελία ή να αναστέλλει τα αποτελέσματά της ενόσω δεν εκδίδεται απόφαση ως προς την εγκυρότητα της εν λόγω καταγγελίας.

28 Όπως προκύπτει από τα προεκτεθέντα, καμία διάταξη του κανονισμού 1400/2002 δεν απαγορεύει στους συμβαλλομένους σε συμφωνία εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού να προβλέπουν απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας, όπως είναι η επίδικη στα πλαίσια της κύριας δίκης (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 30ής Απριλίου 1998, C-230/96, Cabour, Συλλογή 1998, σ. I-2055, σκέψη 37). Ως εκ τούτου, η εγκυρότητα παρόμοιας ρήτρας εκπορεύεται κατ' αρχήν όχι από τον κανονισμό αλλ' αποκλειστικά από το εθνικό δίκαιο.

29 Πάντως, όταν πρόκειται για την καταγγελία συμφωνίας εμπίπτουσας στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1400/2002, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 4, αυτού, η απαλλαγή ανά κατηγορία εφαρμόζεται μόνον υπό την προϋπόθεση ότι η συμφωνία προβλέπει ότι ο προμηθευτής που επιθυμεί να κοινοποιήσει την καταγγελία της συμφωνίας οφείλει να το πράξει εγγράφως προσδιορίζοντας τους αντικειμενικούς και διαφανείς λόγους της αποφάσεως περί καταγγελίας, και τούτο, σύμφωνα με το γράμμα της ανωτέρω διατάξεως, προκειμένου να αποφεύγεται ένας προμηθευτής να καταγγέλλει συμφωνία λόγω πρακτικών που δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περιορισμών στο πλαίσιο του κανονισμού. Τούτο συμβαίνει, σύμφωνα με την ένατη αιτιολογική σκέψη του, αν ο προμηθευτής καταγγέλλει συμφωνία με το αιτιολογικό ότι ένας διανομέας υιοθετεί συμπεριφορά προάγουσα τον ανταγωνισμό, συνιστάμενη ιδίως σε ενεργητικές ή παθητικές πωλήσεις σε αλλοδαπούς πελάτες.

30 Εξ αυτού έπεται, όπως υποστηρίζουν τόσο η CMG όσο και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, και όπως αποδέχεται άλλωστε και η Citroën, ότι, οσάκις ο

προμηθευτής καταγγέλλει συμφωνία δυνάμει απερίφραστης ρήτρας περί καταγγελίας, η τήρηση των προϋποθέσεων εφαρμογής της προβλεπόμενης με τον κανονισμό 1400/2002 απαλλαγής ανά κατηγορία απαιτεί όχι μόνο ο εν λόγω προμηθευτής να αναφέρει εγγράφως τους λόγους της καταγγελίας, αλλά και ο ανεξάρτητος εμπειρογνώμονας, ο διαιτητής ή ο εθνικός δικαστής, στους οποίους ο διανομέας έχει το δικαίωμα να προσφύγει δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 6, του κανονισμού προκειμένου να αμφισβητήσει την εγκυρότητα της καταγγελίας αυτής, να είναι σε θέση να ασκήσουν αποτελεσματικό έλεγχο όσον αφορά τους λόγους της καταγγελίας.

31 Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο εγγυάται παρόμοιο αποτελεσματικό έλεγχο σε περίπτωση κατά την οποία ο προμηθευτής καταγγέλλει συμφωνία δυνάμει παρόμοιας απερίφραστης ρήτρας περί καταγγελίας.

32 Συναφώς, λαμβάνοντας υπόψη τον επιδιωκόμενο με το άρθρο 3, παράγραφος 4, του κανονισμού 1400/2002, σκοπό, το στοιχείο της αποτελεσματικότητας ενός τέτοιου ελέγχου απαιτεί τουλάχιστον ο ανεξάρτητος εμπειρογνώμονας, ο διαιτητής ή ο δικαστής να είναι σε θέση να ελέγξουν αν η καταγγελία στην οποία προέβη ο προμηθευτής δικαιολογείται από πρακτικές του διανομέα που δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο περιορισμών στο πλαίσιο του εν λόγω κανονισμού.

33 Εξάλλου, σε περίπτωση αθετήσεως εκ μέρους του προμηθευτή της προϋποθέσεως εφαρμογής της κατά το άρθρο 3, παράγραφος 4, του κανονισμού 1400/2002 απαλλαγής ανά κατηγορία, ο εθνικός δικαστής πρέπει να είναι σε θέση να συναγάγει όλες τις εξ αυτού συνέπειες, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιό του, τόσο όσον αφορά το κύρος της επίδικης συμφωνίας υπό το φως του άρθρου 81 ΕΚ όσο και ως προς την αποκατάσταση της τυχόν προκληθείσας στον διανομέα ζημίας, οσάκις υφίσταται αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και αντίθετης στο άρθρο 81 ΕΚ συμπράξεως ή πρακτικής (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 20ής

Σεπτεμβρίου 2001, C-453/99, Courage και Crehan, Συλλογή 2001, σ. I-6297, σκέψη 26, και της 13ης Ιουλίου 2006, C-295/04 έως C-298/04, Manfredi κ.λπ., μη δημοσιευθείσα ακόμη στη Συλλογή, σκέψεις 60, 61 και 90).

34 Ως προς το ερώτημα αν η παρέμβαση ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα, διαιτητή ή εθνικού δικαστή πρέπει να λάβει χώρα πριν από την καταγγελία ή αν τα αποτελέσματά της πρέπει να ανασταλούν εν αναμονή αποφάσεως ως προς την εγκυρότητα της εν λόγω καταγγελίας, υπενθυμίζεται ότι, ελλείψει σχετικής κοινοτικής ρυθμίσεως, δεδομένου ότι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 27 της παρούσας αποφάσεως, καμία διάταξη του κανονισμού 1400/2002 δεν εμπεριέχει παρόμοιο προαπαιτούμενο, εναπόκειται στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να ορίσει τα αρμόδια δικαστήρια και να θεσπίσει τους δικονομικούς κανόνες ασκήσεως των ενδίκων βοηθημάτων που αποσκοπούν στην κατοχύρωση της προστασίας των δικαιωμάτων που αντλούν οι ιδιώτες από το άμεσο αποτέλεσμα του κοινοτικού δικαίου, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις δεν είναι λιγότερο ευνοϊκές έναντι εκείνων που διέπουν την άσκηση παρεμφερών ενδίκων βοηθημάτων της εσωτερικής έννομης τάξεως (αρχή της ισοδυναμίας) και δεν καθιστούν πρακτικώς ανέφικτη ή εξαιρετικώς δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που χορηγεί η κοινοτική έννομη τάξη (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., ιδίως, προπαρατεθείσες αποφάσεις Courage και Crehan, σκέψη 29, και Manfredi κ.λπ., σκέψεις 62 και 71).

35 Σύμφωνα με την αρχή της ισοδυναμίας, ο ανεξάρτητος εμπειρογνώμονας, ο διαιτητής ή ο εθνικός δικαστής που έχουν επιληφθεί της εκτιμήσεως, υπό το φως του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού, της εγκυρότητας καταγγελίας που έλαβε χώρα δυνάμει απερίφραστης ρήτρας περί καταγγελίας δεν οφείλουν να παρεμβαίνουν πριν από την καταγγελία εφόσον, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής και όπως διευκρίνισαν οι διάδικοι της διαφοράς της κύριας δίκης κατ' ουσίαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση σε απάντηση των ερωτήσεων του Δικαστηρίου, παρόμοια προγενέστερη παρέμβαση δεν απαιτείται ούτε όταν εξετάζεται η εγκυρότητα παρόμοιας καταγγελίας υπό το φως παρεμφερών διατάξεων του εσωτερικού δικαίου. Ομοίως, δεν προκύπτει ότι οι προϋποθέσεις της παρεμβάσεως του δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων στο πλαίσιο αγωγών ή προσφυγών θεμελιούμενων στους κοινοτικούς κανόνες περί ανταγωνισμού είναι λιγότερο ευνοϊκές από τις εφαρμοστέες στα πλαίσια παρεμφερών αγωγών ή προσφυγών θεμελιούμενων στο εσωτερικό δίκαιο, σημείο το οποίο, πάντως, πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο επαληθεύσεων του αιτούντος δικαστηρίου.

36 Όσον αφορά την αρχή της αποτελεσματικότητας, αφ' ής στιγμής η εγκυρότητα, υπό το φως του κανονισμού 1400/2002, των λόγων καταγγελίας η οποία έλαβε χώρα δυνάμει απερίφραστης ρήτρας περί καταγγελίας πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ελέγχου ικανοποιούντος τις παρατιθέμενες στις σκέψεις 29 έως 33 της παρούσας αποφάσεως προϋποθέσεις, το γεγονός ότι παρόμοια ρήτρα έχει ως αποτέλεσμα να αποκλείεται η προγενέστερη παρέμβαση ανεξάρτητου εμπειρογνώμονα, διαιτητή ή εθνικού δικαστή και το ότι τα αποτελέσματα της ανωτέρω καταγγελίας δεν αναστέλλονται εν αναμονή αποφάσεως επί της εγκυρότητας της εν λόγω καταγγελίας δεν δύνανται να θεωρηθούν ως καθιστώντα πρακτικώς ανέφικτη ή εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση των απονεμομένων με τον εν λόγω κανονισμό δικαιωμάτων.

37 Επομένως, στο υποβληθέν ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 6, του κανονισμού 1400/2002 έχει την έννοια ότι το γεγονός απλώς και μόνο ότι συμφωνία εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού προβλέπει απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας όπως η επίδικη στα πλαίσια της κύριας δίκης, δυνάμει της οποίας η συμφωνία μπορεί να καταγγελθεί αυτοδικαίως και χωρίς προειδοποίηση από τον προμηθευτή σε περίπτωση αθετήσεως εκ μέρους του διανομέα μιας των συμβατικών υποχρεώσεων που μνημονεύονται με την εν λόγω ρήτρα, δεν έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά ανεφάρμοστη, στα πλαίσια της εν λόγω συμφωνίας, την απαλλαγή ανά κατηγορία που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού.

Επί των δικαστικών εξόδων

38 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πέραν εκείνων των εν λόγω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 6, του κανονισμού (ΕΚ) 1400/2002 της Επιτροπής, της 31ης Ιουλίου 2002, για την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε ορισμένες κατηγορίες κάθετων συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας, έχει την έννοια ότι το γεγονός απλώς και μόνο ότι συμφωνία εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού προβλέπει απερίφραστη ρήτρα περί καταγγελίας όπως η επίδικη στα πλαίσια της κύριας δίκης, δυνάμει της οποίας η συμφωνία μπορεί να καταγγελθεί αυτοδικαίως και χωρίς προειδοποίηση από τον προμηθευτή σε περίπτωση αθετήσεως εκ μέρους του διανομέα μιας των συμβατικών υποχρεώσεων που μνημονεύονται με την εν λόγω ρήτρα, δεν έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά ανεφάρμοστη, στα πλαίσια της εν λόγω συμφωνίας, την απαλλαγή ανά κατηγορία που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού.

(υπογραφές)